

Tartalom

A konformitás, azaz amikor valaki úgy tesz, olyanra válik, mint a többi. Mi veszi rá az embert a konformálódásra? Hogyan gondolkoznak az emberek, amikor csoportban vannak: a csoportgondolkodás. A segítőkészség csökkenése, ha mások is segíthetnének: a kívülálló-hatás. A nonkonformitás, vagyis amikor nem hasonulunk.

Megjegyzés

A konformitás jelenségét azért érdemes ismerni, mert egy igen jellemző emberi tulajdonság, a legtöbb ember konformista. (Vegyük csak azt, hogy sokan azért szoknak rá a cigarettára, mert a többiek is dohányoznak, és ők sem akarnak kilógni a sorból.) Egyébként ez egy érthető és viszonylag rövid téma.

Konformitás

(Azonosító: 066; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

A csoportok alapvető jellemzői

Konformitás

Attitűd, sztereotípiák, előítéletek

Agresszió

A csoportok problémáinak kezelése

Politika

A gazdaság elmélete

A gazdaság gyakorlata

Kultúra

Etika

Egység

Program

Az ember élete

1. A konformitás alapjai	2	—
2. A konformitás működése.....	3	
3. A konformitás megjelenései.....	6	1
4. Nonkonformitás.....	7	
5. A konformitás mérlege.....	9	—
Referenciák.....	10	

2

1. A konformitás alapjai

A konformálódás azt jelenti, hogy valaki úgy tesz, olyanná válik, mint mások. Ilyen például, amikor egy tinédzser bekerül egy kortárs csoportba, akik dohányoznak, mire ő is rászokik, továbbá hasonlóan kezd öltözködni, átveszi a zenei ízlésüket.

3

Érdeemes ezt összevetni az **imitáció** fogalmával, ami csak mások *viselkedésének* a másolását jelenti. **Lásd** ‘A boldogság keresése és korlátai’ témában.

4

A konformálódás gyakran bizonyos szabályok, elvárások elfogadásával, a nekik való megfeleléssel jár.

Ahogy az előbbi példában is: hogy befogadjanak egy új tagot, a csoportok gyakran el is várják, hogy az hasonuljon hozzájuk. **Tágabb értelemben** konformitásnak lehet nevezni azt is, **amikor valaki egy tekintélynek, hatalomnak engedelmessé válik**; például amikor a diák szót fogad a tanárnak.

5

A konformitás egy igen jellemző emberi tulajdonság, a legtöbb ember konformista.

6

Érdekes szemügyre venni magát a szót: **kon-formitás**. Az első tag azt jelenti, hogy együtt, a második pedig a formára, formálódásra utal: **magyarul** hasonlóvá válás, **hasonulás**. (A konformálódás egyúttal a relativitás, azon belül a függés egyik példája is, hiszen a környezetünktől függ, hogy milyenné válunk.)

A konformitás egy csoportjelenség. De **hány főtől számít egy csoport csoportnak?** Két ember még nem az; mondjuk két barát között jellemzően még nincs is nagy nyomás a hasonulásra. Ha azonban többen vannak, a nyomás gyorsan erősödik: három főnél talán még viszonylag mérsékelt, de **nagyjából négy főtől** már csoportról beszélhetünk, ahol a hasonulásra irányuló elvárás, késztetés egyértelműen jelen van. Innentől kezdve már nem is nagyon változik, lényegében már itt olyan erős, mintha 100-an volnának a csoportban.

7

(Megjegyzendő, hogy – bár csak két emberről szólnak – a szeretetet, szerelemet illetően is felmerül a hasonlóság, hasonulás. Egyfelől úgy, hogy eleve a hasonlóak vonzódnak egymáshoz, másfelől különösen a párkapcsolatokra a hasonulás is jellemző. **Lásd** erről a ‘**Szeretlem, szeretet, barátság**’ témában. Ugyanott olvasható, hogy a baráti *társaságok* esetén már jelen van a **konformitás**. Szintén ott említem, hogy az ember akkor is úgy érezheti, hogy a másik elvárja a konformitást, ha annak valójában mindegy; például amikor

8

egy közeli barátunk azt eseteli, hogy ő maga hogyan gondolkozik, hogyan csinálja a dolgokat β.)

1

2. A konformitás működése

1) A konformitás erői §

2

Mik ösztönöznek a konformálódásra?

- Az ember konformista volta; azaz, hogy természeténél fogva szeret olyan lenni, mint a többi.

Amit az evolúció plántálhatott belénk, azáltal, hogy azok, akikben megvolt ez a késztetés, jobban beolvadtak a csoportokba, miáltal nagyobb védelemben, több támogatásban részesültek, és így több utódjuk lett. Lásd a 'Forma, öntudat, motivációk és érzelmek' témában a konformitás vágyát, mint az egyik motivációt.

3

- Ha az ember előre jónak érzi, jónak tartja azt, amiben konformálódik.

4

Vagyis amikor egy társaságban valaki nemcsak azért issza az alkoholt, mert nem akar kilógni a sorból, hanem azért is, mert vágyik rá, szereti; vagy amikor nemcsak azért tűzi ki magára a kokárdát, nehogy a többiek rossz szemmel nézzenek rá, hanem mert eleve nemzeti érzelmű.

- A csoport nyomása a konformálódásra

5

Azon túl, hogy az ember nem szeret különbözni, illetve szereti azt, amiben hasonul, ösztökélve is érezheti magát erre a csoport részéről. Általában a különféle csoportok nem szeretik azokat, akik kilógnak a sorból, és büntetik is őket: kinézik, kiközösítik őket, megtagadják tőlük, hogy elfogadottnak érezhessék magukat. (Miközben megfelelően jutalmazták a hasonulókat.) Ez a nyomás erős lehet, bár gyakran nincs szükség az érvényesítésére, lévén az emberek nélküle is hajlamosak konformálódni. (Így létezhet önkéntes és kikényszerített konformitás.)

6

- Egyéb motivációk

A fentiekén túl az ember számos motivációjához kapcsolódhat a konformitás. Felfoghatja, hogy ha így tesz, akkor elnyerheti a csoport támogatását és tagjai szimpátiáját, melynek segítségével **például anyagi előnyökre** tehet szert, emelkedhet a **társadalmi státusza**, és **párt is könnyebbet találhat** magának.

7

A felsorolt erők párhuzamosan hatnak az emberre; így például egyszerre mozgathatja őt a konformálódás irányába a csoport nyomása, a saját konformizmusa és az anyagi érdekei.

2) A konformitás mechanizmusa §

8

Vagyis hogyan hatnak ránk a felsorolt erők?

- **Közvetlen motiváció**

Amikor közvetlenül arra van kedvünk, hogy olyanok legyünk, mint a többi, vagy örömmel leljük a dologban, amelyben hasonulunk.

1

- **Kondicionálás**

Amikor a hasonulással járó jutalmak, sikerélmények, illetve az annak elmaradásához kapcsolódó büntetések, kudarcok terelnek bennünket a konformitás irányába. Ilyen különösen, amikor a csoport megjutalmazza a hasonulókat, és megbünteti az annak ellenállókat.

2

- **Racionalitás**

Végül pedig van, hogy az ember előre felfogja, hogy ezért vagy azért jobban jár, ha hasonul.

(Egyébként, ha ismerős ez a három pont, nem véletlen: az imitáció kapcsán is előkerülnek 'A boldogság keresése és korlátai' témában.)

3

3) A konformitás mélysége

- **Belsőleges (internalizáló) konformitás**

Magyarul, amikor valaki utólag, miután konformálódott, jónak érzi, jónak tartja azt, amiben hasonult.

4

Például, amikor valaki (ha kezdetben rosszul volt is tőle) miután rászoktatták, már élvezzi a dohányzást. Annyiban különbözik ez a konformitás fent említett egyik erőjétől, hogy ott *előre* szerette a dolgot az ember, itt meg arról van szó, hogy *utólag* mi a helyzet.

- **Külsődleges konformitás**

5

Amikor valaki „csak úgy csinál”, mint a többi, valójában nem élvezzi, nem tartja jónak a dolgot.

4) A konformitást erősítő tényezők

6

Mikor hajlamosabbak konformálódni az emberek?

- **A csoport összetételének hatása**

Hajlandóbban vagyunk konformálódni, ha fontos nekünk a csoportbeliek rólunk kialakított véleménye, hogy mennyire fogadnak be, és akkor is, ha a csoport általunk nagyra becsült, illetve az adott kérdés tekintetében szakértelemmel bíró emberekből áll.

7

Hasonlókat lehet elmondani, amikor „a tekintélynek, hatalomnak való engedelmesség” értelemben beszélünk a konformitásról. Ilyenkor az engedelmességre készítő személy tekintélyének mértéke, véleményének súlya számít.

8

- **Egyöntetűség**

Ha a csoport teljesen egységes velünk szemben, akkor nagyon nehéz megtartani a különállásunkat. Ha azonban akárcsak egy szövetségeseink is akad, az jelentősen megkönnyíti a dolgot.

- **Gyenge önértékelés**

Aki nem tartja sokra magát, az könnyen hasonul másokhoz.

- **Gyenge csoportbeli státusz**

Ha valaki alul van, attól tart, hogy kiteszítják, érthető módon kevésbé különködik.

- **Női nem**

Általában véve, a nők nem sokkal, de valamivel hajlamosabbak konformálódni.

- **Az egyénnel szemben a közösséget előtérbe helyező kultúra**

Nem meglepő, hogy az ilyen helyeken, mint amilyen Kína vagy Japán is, jellemzőbb a konformitás – szemben mondjuk az individualisztikus Egyesült Államokkal.

- **Ha valamilyen okból kellemetlen az embernek konformálódni, az gyengíti az ebbéli hajlandóságot.**

Mondhatni, ahogy az természetes is. Rossz lehet konformálódni például, ha kedvezőtlen színben tűnnénk fel miatta, így gyengének mutatkoznánk, illetve, idomulandó a többség véleményéhez, meg kellene változtatnunk egy előzetes, önálló döntésünket, amivel még ostobának is látszhatnánk. Szintén kellemetlen lehet, ha a konformálódással szembe mennénk az etikai elveinkkel, például amikor úgy érezzük, a csoport igazságtalanul közösít ki valakit.

5) Visszacsatolás a konformításban

Amikor valaki konformálódik, azzal a többiek is jobban ösztönözve lesznek erre; már csak amiatt is, mert többen viselkednek hasonlóan – amitől ugye az ember magától sem szeret eltérni –, de aki konformálódott, az jellemzően a csoportnyomást is erősíti. Így aztán még többen konformálódnak, stb...

3. A konformitás megjelenései

1) Csoportgondolkozás (Group think)

Azaz hogyan gondolkoznak a (külvilágtól, külső véleményektől elkülönülő) csoportokban? Ilyen lehet például egy elnöki stáb, a miniszterek tanácsa, amely a követendő politikáról dönt.

- Az összetartozás (növekvő) érzése és öröme

Ahogy a csoport tagjai egyként tekintenek magukra és a többiekre, ez örömmel tölti el őket, és nem szeretnék, ha valamiért kívül kerülnének. Ráadásul az események folyamán kialakul a sorstársiasság, bajtársiasság érzése, hogy „ebben együtt vagyunk”, ami tovább erősíti az összetartozás érzését.

- Az együttműködés és egyetértés igénye

Ami az előzőek szerint érthető.

- A kialakuló csoportvélemény megerősítése egymásban. Akinek eltérne a véleménye, kételkedni kezd magában.

Itt megint megfigyelhető a **viSSZacsatolás**: lehet, hogy eredetileg vannak fenntartásaim, de a társaim oldják ezeket. Kezdem mindinkább elfogadni a csoportvéleményt, konformálodom, egyúttal pedig magam is annak szószólójává válok, oszlatva a többiek esetleges fennmaradó kételyeit. Az általános egyetértés közepette aztán azok is könnyen elbizonytalanodnak, akiknek kezdetben határozottabban eltért a véleménye.

- A csoportvéleménynek ellentmondó tények, alternatívák, emberek kizárása

Aki pedig az eddigiek után is szembe menne a csoporttal, az könnyen kerékkötőnek, a közös ügy ellenségének tűnhet, és gyorsan elszigetelődhet. Lásd tovább 'Az emberek gondolkozása' témában, hogy az emberek (önmagukban is) hajlamosak tagadni az igazságot, elfordulni tőle, ha úgy a jobb nekik.

- A csoporttagokat elvakító optimizmus

Melyet a fentiek elősegítenek. Lásd még szintén 'Az emberek gondolkozása' témában a vágyakozó gondolkozást, hogy az emberek gyakran olyannak látják a dolgokat, amilyeneknek szeretnék, hogy lennének.

2) A kívülálló-hatás (Bystander effect)

Ami annyit tesz, hogy ha valaki segítségre szorul, és rajtunk kívül mások is vannak a helyszínen, akik segíthetnének, akkor kevésbé leszünk hajlandóak segíteni.

Miért van ez?

- Mert megoszlik a felelősség. („Miért pont én segítek?”)
- A konformitás miatt. („Lám, ők sem segítenek, én sem fogok.”)
- A nagy, alkalmi, idegenekből álló csoportok tagjai kevésbé segítőkészek.

Például egy nagyvárosi utca közönsége. Az ilyen csoportokban ugyanis **egyrészt** nincs meg az egymásrautaltság, segítőkészség szelleme egymás irányában sem, és így a bajban lévőknek is kevésbé segítenek. **Másrészt**, az se nagyon számít a csoport tagjainak, hogy a többiek mit gondolnak róluk, szívtelennek tartják-e, ha cserben hagyják az áldozatot. Más a helyzet a **kisebb, összetartozó csoportok** esetén, mint egy baráti társaság: ezeknek a tagjai **segítőkészebbek**.

Érdeemes megjegyezni, hogy **ha az ember segít, az azért saját magának is jó**; például mert megszabadul a szenvedés látványától; úgy érezheti, hogy valami jót tett, illetve jó embernek érezheti magát; valamint mert jó színben tűnhet fel mások előtt.

Ejtsünk még egy szót a **szituációból való kilépésről**, arról, hogy úgy is csökkenthetjük a helyzettel kapcsolatos kellemetlen érzéseinket, a dilemmát, hogy segítsünk-e, hogy elfordulunk a szenvedőtől, odébbállunk. Ha adott esetben erre nincs mód, az növelheti a segítségnyújtásra való hajlandóságunkat.

3) A konformitás egyéb példái

- **Értékítéletek**

Az emberek jelentős részben egymástól veszik, hogy mit milyen értékesnek tartanak, ahogyan az az 'Értékek' témában olvasható.

- **A hangulatok, érzelmek fertőzőek tudnak lenni.**

Például egy csoport lelkesedése, jó kedve, lehangoltsága vagy a tömeg dühe.

- **Ahogy a legtöbb ember egymáshoz hasonló életet él.**

Mondjuk, ahogy elvégzik az iskoláikat, állást vállalnak, családot alapítanak, dolgoznak és nevelik a gyerekeiket, nyugdíjba mennek, stb... Ez egyrészt nyilván **praktikus**, hiszen a bevett életmodell már be van járva, és gyakran kellően kényelmes is. De ott a **konformitás** is, hogy az emberek egymásról vesznek példát, illetve el se nagyon tudják képzelni, hogy másképp is lehet, úgy vannak vele, hogy „**ez a világ rendje**”. És ha volna is más ötletük, tartanak a változtatástól, az ismeretlentől, **félnek dönteni**.

4. Nonkonformitás

Vagyis amikor az emberek nem hasonulnak a többiekhez. Bár a konformitás a jellemző, azért a nonkonformitás is létezik, vannak nonkonformisták is: ők a különcök, akik őrzik a különbözőségüket, a maguk módján csinálják a dolgokat.

Példaként vehetjük Jézust vagy József Attilát. (@@Jók ezek a példák? Tudtok jobbat?)

Itt lehet utalni az emberek „vezetők – vezetettek – maguk útját járók” felosztására, illetve, hogy a vezetők és a maguk útját járók általában non-konformisták, míg a vezetettek konformisták. **Lásd** az ‘Embertípusok’ témában.

Hogyan viszonyul a többi ember a nonkonformistákhoz? Vegyesen. Értékelné inkább távolról tudják őket illetve teljesítményeiket – amikor azonban együtt kell velük élni, a különködésüket nézni, tűrni, ahogy a kifelé húzásukkal gyengítik a közösséget, nos, ilyenkor rögtön nehezebb pozitívan látni őket.

Pozitív vagy negatív hozzáállásunk tükröződhet abban is, hogy milyen szóval hivatkozunk rájuk, „**egyéniségeknek**” vagy „**deviánsoknak**” tituláljuk őket. Továbbá az is **változó, hogy a nonkonformizmus, a fennálló társadalmi rend elutasítása mennyire van divatban**. Gondoljunk ennek a felvirágzására az 1960-as, 70-es években, illetve az azt követő lecsengésére. (@@Jó ez a kormeghatározás, hogy a 60-as, 70-es évek voltak a lázadó évek?)

Ám nem minden nonkonformizmus, ami annak látszik.

- Először is, az emberek általában szeretik egyéniségnek tekinteni magukat – miközben valójában a nagy többség konformista, eléggé olyan, mint a többi. (@@Mennyire általánosan mondható az, hogy az emberek szeretik egyéniségnek tekinteni magukat? Pl. keleten, Kínában, Japánban kevésbé igaz ez?)

Hogy valahogy mégis hangsúlyozzák egyediségüket, gyakran **külsődleges eszközökhöz** folyamodnak, tetováltatják magukat, piercingeket rakatnak be, stb... Továbbá, még azok nagy részének is, akik komolyabban különködnek, kell, hogy tartozhassanak valahova, legyen, aki befogadja őket – így gyakran különböző **szubkultúrákhoz csatlakoznak**, például beállnak gótnak.

- Van aztán az a jelenség, **amikor valaki automatikusan helyezkedik szembe a többséggel** – anélkül, hogy igazából felmérné, hogy neki mi tetszik.

Ráadásul ezt nem ritkán szintén csoportosan teszik β. Mint látható, az ilyen megmozdulások két okból sem nevezhetők éppen önállóknak. (Nonkonformizmus helyett jobb kifejezés is lehet rá az antikonformizmus.)

- Mi több, még olyan is van, hogy mintegy bevetté válik, **elvárás lesz a „nonkonformizmus”**.

Gondolok itt arra, ahogyan a kamaszkor imázsához hozzátartozik a lázadás, ahogy a kamaszoknak úgyszólván illik „lázdaniuk”. (Idézőjelben, mert nyilván csak annyira „lázdjanak”, amivel még nem lázadnak.)

5. A konformitás mérlege

A konformitásnak megvan a jó és rossz oldala is. Néhány példa:

1) Miért jó a konformitás?

- Az **egyén** iránymutatást kap, és a hasonulás hozzásegíti őt ahhoz, hogy elfogadják.
- A **közösségben** rend lesz, és erősödik az összetartás.

2) Miért rossz a konformitás?

- Az **egyén** nyomás alatt érezheti magát, illetve önmagára vagy másokra nézve rossz dolgokat is átvehet.

Önmagára rossz például a dohányzás, másokra pedig az előítéletek átvétele. Lásd a 'Jó cselekedetek' témában a jó és rossz példa szerepét.

- A **közösségre** nézve pedig hátrányos lehet az egyéni kezdeményezés, az eredetiség és az egyediség elnyomása.

Minek folytán kevesebb vállalkozás és találmány születhet, illetve szürkébbé válhat a közösség.

*A legjobb, ha rögtön a téma elolvasása után elküldöd a véleményed.
Így nem feledkezel meg róla, és az olvasottak is frissek még a fejedben.*

Klikkelhető linkek (Word-ben a CTRL-t nyomni közben):

[kérdőív](#) – [fórum](#) – [email](#)

Referenciák

- *Elliot Aronson: A társas lény*